

ELS ESTATS UNITS D'EUROPA

Lev Trotski

1917

versió catalana feta per Alejo Martínez – alejomp@lycos.es - des de: "IV. Les Etats-Unis d'Europe", en, *Le programme de la paix* : (<http://www.marxists.org/francais/trotsky/oeuvres/1917/05/t19170500.htm>)¹

Hem tractat més amunt d'establir que la unió econòmica i política d'Europa era la base indispensable de la possibilitat de l'autodeterminació nacional. Al igual que la consigna independència nacional per als servis, grecs, búlgars, etc... no és més que pura abstracció sense la consigna complementària "República Federativa Balcànica", també, a escala europea, el dret d'autodeterminació no prendrà consistència més que sota les condicions d'una República Federativa Europea.

Si la consigna d'una democràcia federativa era d'essència purament proletària en els Balcans, amb major motiu ho és per a Europa on l'antagonisme capital-proletariat és incomparablement més fort.

La supressió de duanes "interiors" és una dificultat, si fa o no fa, insuperable per a la política burgesa (i sense ella, tots els arbitratges i els codis són tan eficaços com la neutralitat belga). L'esforç de cara a la unió del mercat europeu, i el d'apoderar-se dels països subdesenvolupats, no europeus, tots dos creats pel desenvolupament del capitalisme, ensopega amb la gran resistència de les classes capitalistes i agràries en les mans de les quals l'aparell duaner, en relació amb l'aparell militar (sense el qual el primer no és res), és un instrument irremplaçable d'explotació i enriquiment.

La burgesia financera i industrial hongaresa s'oposa a la unió econòmica amb l'Àustria força més desenvolupada en el sistema capitalista. La burgesia austrohongaresa és hostil a una Unió Duanera amb l'Alemanya molt més forta. Els agraristes alemanys no consentiran mai voluntàriament la supressió de les taxes sobre el blat. Que els interessos econòmics de les classes posseïdores dels Imperis Centrals no s'harmonitzen fàcilment amb els dels capitalistes anglofrancorussos, ho demostra eloqüentment la guerra actual. El desacord entre els interessos capitalistes al si del mateix camp aliat és encara més visible que al si del partidaris de la triple coalició. En aqueixes condicions, una unió econòmica europea realitzada *des de dalt* no

és més que pura utopia. No podria tractar-se més que semimesures i compromisos parcials. Aquesta unió, font de desenvolupament tant de la producció com de l'agricultura, sols pot ser realitzada que pel proletariat combatent el proteccionisme imperialista i el seu instrument el militarisme.

Els Estats Units d'Europa, sense monarquia, sense exèrcit permanent i sense diplomàcia secreta, heus ací la clàusula més important del programa de pau proletari.

La ideologia i la política de l'imperialisme alemany han fet promoure, més d'una vegada, un programa "d'Estats Units", és a dir, dels Estats Units d'Europa Central. Unir Europa per la violència, tal és la característica d'aquest programa, al igual que el dels francesos que preconitzen desmembrar Alemanya.

Si els exèrcits alemanys haguessen assolit aquesta victòria decisiva, descomptada al principi de la guerra, l'imperialisme alemany hauria fet la temptativa gegantina de realitzar l'aliança duanera i militar dels estats europeus, fet d'extorsions i compromís que hauria furtat tot caràcter progressiu al mercat europeu. No paga la pena remarcar que, sota aquestes condicions, no es pot parlar d'autonomia de las nacions reunides a la força en una caricatura d'Estats Units Europeus. Aquesta perspectiva ens ha estat oposada, amb el pretext que nostra idea pot, en determinades condicions, prendre un realitat "reaccionària" d'imperialisme monàrquic. Precisament aquesta perspectiva presta el major testimoni a favor del valor realitzador de la nostra consigna. Si el militarisme alemany reeixís en unir, per la violència, la meitat d'Europa ¿quina seria la consigna del proletariat europeu? ¿L'esclat de la unió europea nuada i el retorn dels pobles a l'aïllament nacional? ¿El restabliment de les duanes "autònomes", de les monedes "nacionals", d'un codi social "nacional"? Evidentment que no. El programa revolucionari comporta la destrucció de la forma antidemocràtica d'una Unió realitzada per la violència. Amb d'altres paraules, la nostra consigna sense exèrcit permanent i sense monarquia, és la consigna unificadora i directora de la revolució europea.

Atenem a la segona hipòtesi, "la part nul·la". Al començament de la guerra, l'eminent professor List, propagandista de l'"Europa Unida", demostrava que inclús si Alemanya no assolía la victòria, la Unió es faria igualment i de forma més completa encara. Forçats per les seues necessitats d'expansió, però incapaçs de rivalitzar els uns amb els altres, els estats europeus haurien continuat complint llur "missió" en Àfrica, Extrem Orient i Àsia i s'haurien vist continguts pels USA i Japó. La necessitat d'entendre's (segons List) en el pla econòmic, doncs, obligaria les

principals potències a unir-se contra les nacions febles i, per descomptat, abans que res contra les masses treballadores. Hem mostrat ja els enormes obstacles que trobaria la realització d'aquest programa. L'afranquiment d'aquests obstacles, àdhuc a mitges, significaria la creació d'un trust imperialista de les potències europees, d'una camaraderia de rapaços. I és aquesta perspectiva que hom ens oposa, a mena de perill que presentaria la consigna "Estats Units d'Europa", mentre que és, en realitat, la demostració més neta de la seua significació realista i revolucionària. Si les potències capitalistes es reuneixen en un trust, això seria un pas en avant en relació a l'actual situació puix això seria una base material i col·lectiva per al moviment obrer. En aqueix cas, el proletariat no hauria de batre's contra el retorn a un govern nacional sinó a favor de la conversió d'un trust en una República Federativa Europea.

Hom parla *en les altures* d'aquests amplis plans d'unificació d'Europa, tant menys mentre que la guerra es perllonga descobrint la completa incapacitat del militarisme per arreglar les qüestions que l'han provocada. En comptes dels "Estats Units" imperialistes s'han proposat plans d'unió econòmica entre Alemanya i Àustria, per una banda, i dels països de l'Entente de l'altra, amb aranzels de combat. Després del que hem dit no paga la pena insistir sobre l'enorme significació que prendria la política del proletariat lluitant contra les barreres duaneres i diplomàtiques. Avui en dia, a causa de la immensa esperança suscitada per la Revolució Russa, tenim motius per pensar que, en el curs d'aquesta guerra, un gran moviment obrer es desenvoluparà en tota Europa. Està clar que aquest moviment no pot confiar en la victòria més que estant *paneuropeu*. Si es manté dins del marc de la nació s'exposa a perdre's. Els nostres socialpatriotes criden l'atenció sobre el perill que el militarisme alemany fa córrer a la Revolució Russa. Aquest perill és incontestable però no és l'únic. Els militarismes anglès, francès i italià no són pas menys perillosos que la màquina de guerra dels Hohenzollern. Per tal de salvar-se, la Revolució Russa ha d'estendre's a tota Europa. Si el moviment revolucionari afecta Alemanya, el seu proletariat haurà de cercar, i en trobarà, eco revolucionari en els països "hostils" d'Occident, i si en algun d'aquests països, els proletaris arranquen el poder a la burgesia, es veuran obligats a acudir en ajuda del seus germans d'altres països, encara que no siga més que per tal de conservar el poder. En d'altres paraules, el restabliment de la dictadura del proletariat no és pot "pensar" més que en la seua expansió a tota Europa, per tant, doncs, sota la forma d'una República Federativa Europea. La Unió Europea, no realitzable per les armes ni pels acords diplomàtics, serà el problema ineluctable plantejat al proletariat victoriós.

Estats Units d'Europa, tal es la consigna de l'època en què ens endinsem. Siguen les que siguen les operacions militars, siguen els que siguen els balanços que farà la diplomàcia, siga el que siga el *tempo* del desenvolupament del moviment obrer, la consigna "Estats Units d'Europa" adquirirà una enorme significació en tant que fórmula de la lluita del proletariat europeu per a fer-se amb el poder. En aquest programa està inclòs el fet que el govern nacional ha perit en tant que base del desenvolupament de la producció, de la lluita de classes; es transforma en dictadura del proletariat. El nostre refús de la "defensa de la pàtria" deixa d'ésser un acte purament negatiu i d'autodefensa ideològica i política però rep tota la seua significació revolucionària en el cas, únicament, en què oposem a la defensa conservadora d'una pàtria nacional caduca la concepció més alta de "pàtria" de la revolució, la República Europea, la creació de la qual permet al proletariat revolucionar i organitzar el món.

Heus ací la resposta a aquells que pregunten dogmàticament "Per què la unificació d'Europa i no del món sencer?" Europa no és sols un apel·latiu geogràfic sinó una col·lectivitat econòmica i de cultura històrica. La revolució europea no ha d'esperar la revolució en Àsia i en Àfrica, ni àdhuc en Amèrica i Austràlia. Una revolució victoriosa en Rússia o en Anglaterra és impensable sense una revolució en Alemanya i viceversa. Hom anomena la guerra com a mundial però, inclús amb la intervenció dels USA, és, malgrat tot, europea. El problemes revolucionaris resten plantejats al proletariat europeu.

Està clar que els Estats Units d'Europa no seran més que un dels dos eixos de l'organització mundial econòmica. El segon està constituït pels Estats Units d'Amèrica.

L'única concepció històrica un poc concreta contra la consigna "Estat Units" ha estat formulada pel diari suís *Social-démocrate* en els següents termes: "El desenvolupament desigual econòmic i polític és una llei absoluta del capitalisme". El diari n'extreu la conclusió que si la victòria del proletariat és possible en cada país, d'això no en resulta fatalment que aquesta dictadura proletària haja de menar a la formació del Estats Units d'Europa. Que el desenvolupament capitalista siga desigual als diversos països és una concepció absolutament incontestable. Però aquesta desigualtat és, ella mateixa, desigual. El nivells capitalistes en Anglaterra, Àustria, Alemanya i França no són els mateixos. Però, en relació amb Àsia i Àfrica, aquestes nacions representen una "Europa" capitalista madura per a la revolució. Que cada nació no ha "d'esperar" les altres en llur lluita és un pensament elemental que és bo i indispensable repetir amb el fi que la idea d'un internacionalisme paral·lel no esdevinga en el d'un

internacionalisme *atentista*. No esperant els altres, nosaltres prosseguirem la nostra lluita amb la ferma convicció que nostra iniciativa donarà l'impuls desitjat a la lluita dels altres països; si això no es produeix, serà desesperant de pensar (com ho testimonien les experiències històriques i les concepcions teòriques) que, per exemple, la Rússia revolucionària pogués trobar-se enfront d'una Europa conservadora o que l'Alemanya socialista pogués mantindre's aïllada en un món capitalista.

Examinar les perspectives de revolució social en les fronteres dels marcs nacionals, seria ser víctima d'una concepció nacional mesquina que constitueix l'essència del socialpatriotisme. Vaillant considerava França com la terra escollida de la revolució social i, en aquest sentit, la defensava fins a la fi. Lentsch i d'altres (uns hipòcritament i d'altres obertament) pensen que la derrota d'Alemanya significaria la ruïna de les bases de la revolució social. Al capdavant, els nostres Tseretli i Txernov, introduint a ca nostra la més menyspreable experiència, la del ministerialisme francès, juren que llur política serveix la causa de la revolució i no té res en comú amb la política dels Guesde i Sembat. No cal oblidar que el socialpatriotisme, al costat del reformisme vulgar, conté un messianisme nacionalrevolucionari que mira el seu propi país (a causa de la seua indústria o de les seues formes democràtiques o de llurs conquestes revolucionàries) com l'únic cridat a guiar la humanitat cap al socialisme o la democràcia. Si una revolució victoriosa pogués "pensar-se" dins dels límits d'una nació millor preparada, aquest messianisme, lligat al programa de la defensa nacional, trobaria la seua justificació històrica. Però, en realitat, no la posseeix. Lluitar amb semblants mètodes per a conservar la base nacional de la revolució, mètodes que trenquen els llaços internacionals del proletariat, és soscavar virtualment la revolució que no pot començar més que sobre una base nacional però que no pot expandir-se completament a causa de la interdependència econòmica i políticomilitar dels estats europeus que l'actual guerra a palesat més que mai. Aquesta interdependència, que justifica les activitats comunes dels proletaris europeus, confereix tota la seua expressió a la consigna dels Estats Units d'Europa.

El socialpatriotisme que, en principi, sinó sempre de fet, mena a les conclusions del socialreformisme, ens proposa de dirigir la política del proletariat segon la línia "del menor mal", és a dir, adherint a un dels grups bel·ligerants. Rebutgem aquest mètode. Ens afirmem en que aquesta guerra preparada pel desenvolupament capitalista, a plantejat brutalment els problemes *fonamentals* del desenvolupament capitalista contemporani en llur *integritat* i que la línia de conducta del proletariat internacional ha de definir-se no per signes secundaris polítics i nacionals, no pels avantatges

problemàtics aportats per la predominança d'un o altre dels bel·ligerants (car caldria pagar aquests avantatges incerts amb la renúncia a una política independent del proletariat) sinó per l'antagonisme de base entre el proletariat internacional i el regim capitalista en el seu conjunt.

Plantejar així aquesta qüestió de principis és l'únic mitjà de conferir-li el seu caràcter revolucionari. Ella sola justifica, teòricament i pràctica, la tàctica del proletariat internacional.

Negant l'estat no en nom de la propaganda sinó de la classe més important, l'internacionalisme no és rentat passivament del "pecat" de la catàstrofe sinó que afirma que la sort del desenvolupament mundial no està lligada a la del govern nacional sinó que aquest ha de deixar el lloc lliure a una organització més elevada en cultura i en economia, recolzant-se sobre bases més àmplies. *Si el problema del socialisme pogués coincidir amb el marc de l'estat nacional, coincidiria amb la defensa nacional.* Però el problema del socialisme es planteja davant de nosaltres sobre bases imperialistes quan el capitalisme està obligat a trencar els marcs nacionals i governamentals.

La semiunificació imperialista d'Europa podria assolir-se, com hem assajat de demostrar, per una victòria total d'un dels adversaris o per una cessació indecisa de la guerra. En un o en l'altre cas, aquesta unificació seria la negació del dret d'autodeterminació de les petites nacions i la centralització de totes les forces de la reacció monàrquica, exèrcit permanent i diplomàcia secreta.

La unificació republicana i democràtica d'Europa, única capaç de garantir el desenvolupament nacional, no pot fer-se més que per la via de la lluita revolucionària contra el centralisme militar, dinàstic i imperialista, i per l'aixecament de les diverses nacions. Però la revolució europea victoriosa, siguen quines siguen llurs peripècies en les diverses nacions (en absència d'altres classes revolucionàries) no pot més que donar el poder al proletariat. Per consegüent, els Estats Units d'Europa representen, abans que res, l'única forma imaginable de la dictadura del proletariat europeu.

POSTFACI a *La guerra i la revolució* **Lev Trotski**

1922

El programa de pau segueix estretament les tesis exposades en el primer tom de La guerra i la revolució.

Hem repetit nombroses vegades que la revolució proletària no pot expandir-se victoriosament dins dels marcs nacional. Aquesta afirmació podria semblar a alguns lector negada per l'experiència de quasi cinc anys de la nostra República Soviètica. Però aquesta conclusió no està fonamentada. El fet que el Poder Obrer haja pogut mantindre's contra el món sencer, i en un sol país, a més a més endarrerit, testimonia les colossals capacitats del proletariat que en els països més avançats, més civilitzats, acomplirà miracles. Però, en el sentit polític i militar, en tant que govern, no hem arribat a la formació d'un estat socialista i, àdhuc, ni ens hem aproximat. La lluita per la conservació del poder revolucionari ha provocat una baixada extraordinària de les forces productives; ara bé, el socialisme no és imaginable més que mercè a l'acreciment i expansió de les forces productives. Les negociacions duaneres amb els estats burgesos, les concessions, la Conferència Ginebra, són un testimoni resplendent de la impossibilitat d'una edificació aïllada del socialisme dins dels marcs nacionals. Mentre que els altres estats tinguen governs burgesos, ens veurem forçats, en la nostra lluita contra l'aïllament econòmic, ha cercar acords amb el món capitalista; podem afirmar amb certitud que aquests acords poden ajudar-nos a curar les nostres nafres, a avançar un poc, però l'impuls grandios de l'economia socialista en Rússia no serà possible més que després de la victòria del proletariat en les principals nacions europees.

Que Europa forma un tot, no sols geogràfic sinó també econòmic i polític, ho han demostrat colpidorament els esdeveniment dels darrers anys, el rebaixament d'Europa, l'acrecuda potència dels USA, les temptatives de Lloyd George per salvar Europa mitjançant la combinació dels mètodes de l'imperialisme i del pacifisme.

Actualment, el moviment obrer europeu es troba en un període d'activitat defensiva, reunint les seues forces i preparant-se. Un nou període de combats revolucionaris, declarats amb l'objectiu del poder, planteja per endavant, inevitablement, la qüestió de les interaccions dels pobles de l'Europa revolucionària. L'única solució a aquesta qüestió és la creació dels Estats Units d'Europa. En la mesura que l'experiència de Rússia a fet avançar el poder soviètic com la forma més natural de la dictadura del proletariat, en la mesura que l'avantguarda proletària dels altres països a admès, com a norma, aquesta forma de poder, podem presumir que, des de la renaixença de la lluita directa per la conquesta del poder, el proletariat europeu promourà el programa de la República Soviètica Europea.

Respecte d'això l'experiència de Rússia és rica en ensenyances. Testimonia la perfecta harmonia, sota el regim proletari, entre l'autonomia nacional i cultural més àmplia i el centralisme econòmic.

En aquest sentit, la consigna dels "Estats Units d'Europa", traduïda a la llengua del govern soviètic, serva no sols els seu propi sentit sinó que promet de desvetllar la seua immensa significació en l'època imminent de la Revolució Social.

ⁱ Igualment per a *Postfaci*.